

Данъчното вземане като парично притезание

The Tax as a Monetary Claim

Евгени Стоянов¹

SUMMARY

The article argues that the tax constitutes a financial (monetary) claim. This claim derives its legitimacy from the legal framework of the financial law provisions and authority vested in the state's administrative bodies. The monetary claim forms a mandatory element of the content of a financial legal relationship. Each financial legal relationship consists of three components: subjects, an object, and rights and obligations, with the monetary claim referring to the obligations.

What distinguishes this relationship is that it has an active subject – the competent financial authority (body) – and a passive subject – the taxable person. The State itself does not appear as a subject on either the active or the passive side of this relationship.

KEYWORDS

Tax; Financial (Monetary) Claim; Financial Legal Relation; Competent Financial Authority; Taxable Person

¹ Евгени Стоянов, доктор по право, e-mail: evgeni.b.stoyanov@abv.bg, България (Evgeni Stoyanov, JD, e-mail: evgeni.b.stoyanov@abv.bg, Bulgaria).

Увод

В своя исторически произход данъкът е символ на властта, респективно на подчинението. Чрез данъчното отношение властта присъства в личната (частната) имуществена сфера на гражданите². В по-старата финансовоправна литература се отбелязва, че данъчните отношения имат особеност, която ги отличава от другите, организирани от държавата управленски механизми за въздействие върху икономиката. Тя се състои в това, че методът на данъчното въздействие е специфичен и се характеризира с пряката имуществена намеса. Властническият императив на данъка има „парично“, т.е. имуществено съдържание. Затова е възможно множество административни способности за въздействие (преки предписания, ограничения, забрани и пр.), да се заместят от само от едно, добре организирано и премерено по ефект, данъчното облагане³. Данъчните вземания на държавата се характеризират със своята постоянност и стабилност, като са резултат от прилагането на финансовоправните норми⁴.

Принципно всяко правоотношение като общ състав се състои от три елемента – субекти, съдържание и обект. От това положение не прави изключение и данъчното правоотношение. Неговите субекти са активни и пасивни – заедно те изграждат субектния му състав. Според Милчо Костов „активен правен субект е държавният орган, защото притежава и упражнява властнически правомощия, за да организира и събира държавните приходи”⁵. Пасивните субекти в могат да бъдат правоспособни физически или юридически лица (граждани или организации). Съдържанието му включва в себе си субективните права и задължения. Те са взаимно и функционално обвързани. Според Стоянов данъчният обект се състои в онези стопански категории, материални отношения или особено правно положение, с които законът свързва и определя данъчното задължение. Причината за възникването на данъчното отношение е законът. По същата причина и данъчното задължение е задължение по силата на закона – *obligatio ex lege*⁶.

Като основа тази теоретична конструкция предоставя възможност да се потърси отговор на въпроса какво стои в съдържанието на данъчното правоотношение срещу възникналото по силата на закона данъчно задължение. Логичният отговор изглежда, че срещу данъчното задълже-

² М. Костов. *Финансови правни отношения*. София, БАН, 1979, с. 98.

³ Костов (1979), с. 102.

⁴ С. Кучев. *Изпълнение на държавните вземания*. София, Наука и изкуство, 1971, с. 9 и 10. В зависимост от характера на правоотношението и отрасъла на правото, в който се развиват, вземанията на държавата са различни по произход. Данъчните вземания на държавата принадлежат към групата материални правоотношения, които възникват в резултат на пряко разпореждане на правната норма.

⁵ Костов (1979), с. 178.

⁶ П. Стоянов. *Данъчно право, 3-то доп. и прер. изд.* София, БАН, 1994, с. 27 – 28.

ние в рамките на материалното правоотношение стои публично субективно право, т.е. данъчното вземане представлява публично субективно право. Следващият въпрос, който се поставя, е, ако данъчното вземане е публично субективно право, кой е неговият носител. И тук логичният отговор е държавата. По така поставените въпроси и техните отговори на пръв поглед липсва спор. В настоящото изложение се прави опит за критично преосмисляне на тази теоретична постановка.

КАКВО СТОИ В СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДАНЪЧНОТО ПРАВООТНОШЕНИЕ СРЕЩУ ВЪЗНИКНАЛОТО ПО СИЛАТА НА ЗАКОНА ДАНЪЧНО ЗАДЪЛЖЕНИЕ

Във финансовоправната теория се застъпва становището, че държавното вземане, каквото е и данъчното вземане като основно материално право на държавата, има определено предметно съдържание. То е субективно право на държавата, поради което тя може да се разпорежда с него⁷. В изследването на Георги Петканов „Данъчен процес“ се посочва, че принудителното изпълнение на данъчните задължения „има за цел да бъде реализирано публичното субективно право на държавата да получи едно парично вземане под формата на данък“⁸.

Близък по съдържание отговор на въпроса се открива и в задължителната съдебна практика. В Тълкувателно решение № 1 от 7.05.2009 г. на ВКС по тълкувателно дело № 1 от 2009 г., ОСНК на ВКС е посочено, че понятието „данък“ не е изрично законодателно дефинирано, но е несъмнено, че данъкът представлява публично държавно вземане, установено на базата на задължителност, безвъзмездност и безвъзвратност, като неговото реализиране е гарантирано с държавна принуда. Това представлява публично субективно право на държавата. На това публично субективно право съответства задължението на гражданите за заплащане на данъци и такси, установени със закон, съобразно техните доходи и имущество. Към това кратко, но съдържателно определение трябва да се добави, че определени данъци постъпват като приходи в общинските бюджети. Такива са например данъкът върху недвижимите имоти, данъкът върху наследствата, данъкът върху даренията, данъкът върху възмездното придобиване на имущество, данъкът върху превозните средства и други местни данъци, определени със закон. В тези хипотези данъкът се явява публично субективно право на съответната община.

Посоченото налага важно уточнение – данъчното вземане е част от съдържанието на данъчно правоотношение. Разглеждано като част от съдържанието на правоотношение то придобива и има значение, различно от това на публично субективно право. Според Валентин Георгиев, при държавните органи не става въпрос за субективни права, а за

⁷ Кучев (1971), с. 15.

⁸ Г. Петканов. *Данъчен процес*. София, Тилиа, 1996, с. 133.

правомоция⁹. В теорията се застъпва, че субективните права са възможност на техния носител да следва определено поведение или да изисква от насрещно задължената страна да изпълни свое задължение с оглед на задоволяване на определен интерес на титуляря им. Компетентността на държавните органи не е изградена върху този принцип¹⁰. Те са носители на властническо правомощие, а не на субективно право. Публичното субективно правомощие дава на органа основание с едностранно волеизявление да създаде цялостно правоотношение, което: а) да индивидуализира насрещната страна; б) да ѝ вмени правно задължение за определено действие или бездействие; в) да го конституира като субект, спрямо когото действието или бездействието е дължимо; г) да налага санкции за неизпълнение на задължението, като се позовава на презумпцията за „перфектност на актовете“ на държавната власт¹¹.

Трябва да се отбележи, че във финансовоправната теория е въведено и развито понятието „субективни публични права“. Те се предявяват и упражняват спрямо държавата в рамките на властническо правоотношение с компетентен държавен орган. Милчо Костов уточнява, че има предвид правото на пенсия и на други социални осигуровки (правата на стипендия, на социална помощ, признато от закона право на обществена организация да получава държавна субсидия и пр. сходни права)¹². В днешната финансовоправна доктрина Сашо Пенев посочва, че в данъчното правоотношение гражданите наред със задълженията си притежават и субективни публични права¹³. В тях авторът включва като примери правата на еднакво установяване на основанията за плащане на данъци според доходите и имуществата им, на добросъвестно упражняване на правомоцията на органите по приходите, на запазване на данъчната тайна, на възстановяване на недължимо платени данъци, на съдебна защита. Чрез тях се защитават правата на собственост от неправомерни претенции на държавата за данъци¹⁴.

КОЙ Е НОСИТЕЛЯТ НА ПУБЛИЧНОТО СУБЕКТИВНО ПРАВО?

Въпросът за това кои са участниците във финансовото правоотношение, включително и кой е носителят на публичното субективното право отдавна е предмет на научни изследвания. Още Милчо Костов в своя труд „Финансови правни отношения“ търси отговор на този проблем. Поради неговото значение за настоящото изложение тук схващането на

⁹ В. Георгиев. *Публични правоотношения*. София, Сиела, 1998, с. 65.

¹⁰ Георгиев (1998), с. 65.

¹¹ Пак там, с. 170.

¹² Костов (1979), с. 194.

¹³ С. Пенев. *Финансово право. Специална част. Учебен курс*. София, УИ „Климент Охридски“, 2020, с. 210.

¹⁴ Пенев (2020), с. 210.

автора се представя подробно. Според него финансовият орган, компетентен да възлага финансовия дълг, да определя размера му, респективно да го направи ликвиден и изискуем, е правният субект. Той едновременно с това е овластен да получава плащане или да събира по принудителен ред държавното вземане. Въпросът е дали това съчетание не води до усложнение в субектната организация на финансовите отношения, при което трябва да се направи разграничение между субектите в правоотношението. От една страна, този, който упражнява властта, е държавният орган, компетентен да възлага задължението, да определя размера му, да контролира срочното му изпълнение, да налага санкции и пр. От друга, е този, който получава паричната престация. Този теоретичен въпрос би придобил и практическо значение, ако на конституирания като трета страна във финансовото отношение правен субект се признае субективното право спрямо другите две страни на отношението или поне спрямо онази, която трябва да осигури реално постъпление на дължимата парична престация¹⁵. Това би било субективно публично право в рамките на властническо правно отношение.

Милчо Костов убедително доказва, че участието на държавата единствено в това **качество** (като хазна) във финансовите отношения е немислимо. Липсва субектът, който по силата на упражнявано властническо върховенство организира тези отношения, който едностранно възлага финансовия дълг и принуждава към изпълнението му, без да се нуждае от намесата на юрисдикция (съд) за упражняване на тази принуда¹⁶.

В настоящото изложение тази теоретична позиция се приема. Държавата (като юридическо лице) не може да бъде участник във финансово, включително данъчно, правоотношение. Същото е валидно и за общината. Участник в данъчното правоотношение може да е компетентен финансов орган.

Милчо Костов излага убедителни аргументи против ограничителната теоретична постановка „държава (респективно държавен орган) – финансов длъжник (данъкоплатец)¹⁷“. Разбирането, че активен субект във финансовото отношение е държавата на двойно основание – като носител на властническото финансово върховенство и същевременно като субект на финансовото вземане, е подложено на критика и отхвърлено¹⁸.

¹⁵ Костов (1979), с. 148 – 149.

¹⁶ Пак там, с. 152 – 153: „В качеството си на трета страна във финансовото отношение държавата не може да действа другояче освен чрез представител. Като представител ще се яви финансовият орган (министърът на финансите или упълномощено от него длъжностно лице от финансовата администрация), който получава от името и за сметка на държавата дължимата сума“.

¹⁷ Костов (1979), с. 145.

¹⁸ Костов посочва, че и пасивният субект по правоотношението (гражданинът) не следва да се схваща на двойно основание като „подчинен на държавата (попадащ под нейното властническо върховенство) и като финансов длъжник“.

За автора държавата в лицето на своя орган е активен субект на финансовото отношение, но не защото е „кредитор“ (получател на вноски, плащания и пр.), а защото участва в това отношение като носител на властническото върховенство. Активен правен субект е държавният орган, защото притежава и упражнява властнически правомощия, за да организира и събира държавните приходи. Качеството „длъжник и качеството „субект на финансово отношение“ са несъвместими в лицето на държавата. Тя може да се конституира като пасивен субект (длъжник) в правното отношение само тогава, когато участва в него, лишена от своя *imperium*¹⁹.

Схващането, че държавните органи са носители на правомощия, а не на субективни права, намира подкрепа и в по-старата данъчноправна теория. В своя учебен курс „Данъчно право“ Петко Стоянов критикува разбирането на френската и германската доктрина за характеризирането на „публичното тяло като данъчен кредитор или данъчен креансиер“. Според Стоянов „по-правилно е публичното тяло да се определя като данъчнооправомощен (*Steuerberechtigter*), понеже вземането е последица от специфицирана публичноправна принуда, а не от обикновено правно отношение“²⁰. Именно „публичното тяло“ (по израза на П. Стоянов) е носител на властническо правомощие – то е данъчнооправомощено.

От гледна точка на данъчните вземания схващането, че компетентният орган е носител на властнически правомощия, отново има необходимост от уточнение. То се свързва с концепцията за т.нар. „финансов автоматизъм“ при действието на финансовоправната норма²¹. Финансовият автоматизъм означава, че поради обвързания характер на компетентността на финансовия орган, не е необходимо издаването на изричен акт за възникване на дълга²². Валери Димитров посочва, че концепцията за финансовия автоматизъм безспорно е приложима и при действието на актуалното финансово законодателство, като дава за пример разпоредбата на чл. 105 от ДОПК. Там се установява принципът на самоизчисляване на финансовия дълг при неговото деклариране²³. Разпоредбата се отнася до уредбата на установяването на данъците и задължителните осигурителни вноски по Глава XIV от ДОПК. В този случай задълженото лице само изчислява основата и дължимия данък и/или задължителните осигурителни вноски. Ако бъдат установени несъответс-

¹⁹ Пак там, с. 177 – 178.

²⁰ Стоянов (1994), с. 29.

²¹ Милчо Костов, Костов (1979), с. 126, посочва, че при финансовия автоматизъм фактическият състав не се нуждае от акт с конститутивно действие, за да **възникне** финансовото задължение.

²² В. Димитров. *Финансово право. 2-ро акт., прер. и доп. изд.* София, Сиела, 2024, с. 182.

²³ Пак там.

твия, органът по приходите може да издаде акт за установяване на задължението, с който се коригира декларацията (чл. 106, ал. 1 от ДОПК). Независимо от издаването на акта за коригиране на декларацията може да се извърши и ревизия (чл. 106, ал. 3 от ДОПК). Това потвърждава наличието на финансов автоматизъм, тъй като „финансовите актове – коригиращ и ревизионен, не са задължителни елементи от фактическия състав при правомерно самоизчисляване и деклариране на дълга²⁴“. Следователно при финансовия автоматизъм не е необходимо да се упражняват конкретни властнически правомощия от компетентен орган, не е необходимо да се издава финансов акт. Но „възможността за неговото издаване (потенциалната му даденост) е необходим елемент на самия властнически метод на правно регулиране“²⁵. Данъчното правоотношение може да възникне и да се развие докрай и без да се упражнят конкретни властнически правомощия, които да се обективират във финансови актове. Следователно данъчното вземане не може да се отъждествява с властническо правомощие, щом за възникването на данъчното задължение не е безусловно необходимо да се издава финансов акт. Но „потенциалната му даденост“²⁶ (по израза на М. Костов) е безусловно необходима като част от метода на власт и подчинение. Данъчното вземане не може да съществува и да се осъществи без установени в съответната правната норма властнически правомощия, които формират съдържанието на компетентността на финансов орган.

ДАНЪЧНОТО ВЗЕМАНЕ КАТО ПАРИЧНО ПРИТЕЗАНИЕ

Данъчното вземане е финансово (парично) притезание. В полза на държавата, респективно на съответната община, трябва да се осъществят финансови приходи. Това става чрез механизма на недоговорни, властнически парични отношения, които имат регулярен характер, а целта им е да осигурят финансирането на законоустановените разходи по бюджетите и фондовете в системата на публичните финанси²⁷. Финансовото (парично) притезание представлява съдържание на данъчното правоотношение. Негов носител е компетентният финансов орган – активният субект по конкретно данъчно правоотношение. Данъчното вземане, разглеждано като парично притезание, е гарантирано и обезпечено чрез система от властнически правомощия, установени в правните норми. Тези правомощия могат да бъдат контролни, обезпечителни, изпълнителни и принадлежат на компетентните държавни органи. Пример

²⁴ В. Димитров. *Финансово право. 2-ро акт., прер. и доп. изд.* София, Сиела, 2024, с. 183.

²⁵ Костов (1979), с. 126.

²⁶ Именно „на финансовия акт“, бел. авт., вж. Костов (1979) *passim*.

²⁷ Димитров (2024), с. 368.

за контролно правомощие е възможността да се извърши ревизия на определено лице, която да завърши с издаването на ревизионен акт. Съгласно чл. 121, ал. 1 от ДОПК в хода на ревизията или при издаване на ревизионния акт и при наличието на определени условия органът по приходите може да поиска мотивирано от публичния изпълнител налагането на предварителни обезпечителни мерки. Пример за това е възможността да се наложи заповед на банковата му сметка (чл. 198, ал. 1, т. 3 от ДОПК). Изпълнителните правомощия са тези, установени в Глава XXV от ДОПК, озаглавена „Принудително изпълнение“. Изпълнението може да се насочи върху парични средства и вземания на длъжника (чл. 215, ал. 1, т. 2). Принудителното изпълнение може да се насочи върху движима вещ – чрез опис на вещта (чл. 215, ал. 1, т. 3 и чл. 233 от ДОПК). Възможно е властническите правомощия изобщо да не бъдат упражнени от компетентните органи, но самото им съществуване (потенциалната възможност да бъдат упражнени) гарантира паричното притежание. Данъчно задължено лице може да получи доход и да подаде данъчна декларация, като не само изчислява своя данъчен дълг, но и го плаща. В този конкретен пример данъчното правоотношение възниква и може да бъде прекратено, без да се упражняват властнически правомощия от съответния орган и без да се издава финансов акт. Така данъчното вземане се очертава като парично притежание, което обаче е гарантирано от властническите правомощия на компетентен орган. Те формират съдържанието на компетентността на съответните финансови органи.

В българската административноправна наука са утвърдени две основни схващания относно компетентността²⁸. Според т.нар. „количествена теория“ компетентността се определя като съвкупност от налични към даден момент властнически правомощия на държавен орган²⁹. Компетентността се разглежда и на основата на учението за правосубектността. В този смисъл тя се определя като „единствената правосубектност на държавен орган. Държавният орган в това си качество не може да притежава друга правосубектност (гражданска, трудова); тя не му е нужна“³⁰. Във финансовоправната теория се приема, че „компетентността е установена в нормативните актове система от правомощия. Тази система е всъщност програма за възникване, разгръщане и развитие на конкретни, налични правоотношения. Правоотношенията са правомощия в действие, в реализация“³¹. На основата на тези теоретични

²⁸ Х. Балабанова. *Административен контрол. Контролна компетентност на изпълнителната власт*. Варна, ВСУ „Черноризец Храбър“, 2004, с. 43.

²⁹ Така Иван Дерменджиев, вж. И. Дерменджиев. Централистичен вътрешноведомствен контрол в НР България. *Год. СУ, XIV (1949 – 1950)*, с. 28, цитат по Балабанова (2004), с. 43.

³⁰ М. Костов. Компетентността като правосубектност на държавен орган. *Правна мисъл*, 3 (1979), с. 45.

³¹ В. Димитров. Финансовият контрол като институт на българското финансово право. – *Правна мисъл*, 1 (2013), с. 55.

позиции може да се направи изводът, че по отношение на данъчното вземане е по-точен не изразът „публично субективно право на държавата, респективно на общината“, а „**парично притезание**, гарантирано чрез система от властнически правомощия“. Така вземането се свързва с компетентността на съответния финансов орган, което съответства на разбирането, че с „възлагането на компетентност на съответния държавен орган всъщност му се признава възможност той да се конституира като правен субект, признава му се власт“³². Компетентният финансов орган притежава потенциалната възможност да упражни предоставените му властнически правомощия. Тази възможност обезпечава осъществяването на данъчното вземане, схванато като парично притезание.

Въвеждането и използването на израза „парично притезание, гарантирано чрез система от властнически правомощия“ по отношение на данъчното вземане, дава възможност анализът да се допълни в още една посока. Този израз очертава основната разлика със субективните права, която се изразява в това, че „държавните органи не могат самостоятелно да се разпореждат с тях“³³, да извършват отказ от права или пък да решават дали да търсят защита при неудовлетворение“³⁴. Поради това предложеното определение описва метода на правно регулиране, чрез който се формира и организира данъчното правоотношение. То зависи от властническия метод, връзка „власт и подчинение“.

Разбирането за данъчното вземане като гарантирано парично притезание на компетентен орган, а не публично субективно право на държавата, респективно на общината, може да се подкрепи и с аргумент. Наред с това в частното право погасителната давност „не засяга съдържанието на субективното право, а погасява само възможността за защита и преди всичко принудителното изпълнение“³⁵. При осъществяването на едно данъчно вземане компетентният държавен орган не се нуждае от защита. Той е носител на държавно, властническо правомощие и може при необходимост напълно самостоятелно да упражни принуда при събирането на данъчното вземане.

³² Балабанова (2004), с. 43.

³³ Да се разбира „с правомощията“, бел. авт.

³⁴ Георгиев (1998), с. 68. Ярък пример за това е разпоредбата на чл. 27, ал. 5 и ал. 6 от Закона за държавната финансова инспекция (ЗДФИ). Съгласно чл. 27, ал. 5 ЗДФИ, организациите и лицата по чл. 4, т. 1 – 3 (бюджетните организации; държавните предприятия по чл. 62 от ТЗ, както и общинските предприятия; търговските дружества с блокираща квота държавно или общинско участие в капитала) са длъжни да поискат от съда да постанови незабавно изпълнение на вземането по акта за начет и да издаде изпълнителен лист. Съгласно ал. 6 организациите и лицата по чл. 4, т. 1 – 3 **не могат да правят отказ от иска по акта за начет, включително за лихвите**.

³⁵ Л. Велинов. *Погасителна давност по българското частно право*. София, Феней, 2010, с. 21.

Предлаганата концепция няма за цел да замести съществуващите определения на понятието за „данък“. То има по-скоро практически смисъл, доколкото показва същността на данъчното вземане в динамиката на неговата реализация в рамките на конкретно данъчно правоотношение. В данъчноправната теория съществуват различни определения за данъка. Той се определя като „задължително фиксирано публичноправно повтарящо се или еднократно плащане, с което публичноправните тела обременяват лицата, с платежните сили на които те могат да се разпоредят чрез законите за посрещане на своите финансови цели по начини, които те едностранно определят съгласно Конституцията и съответните закони“³⁶. При определянето на понятието за данъци Валери Димитров възприема дефиницията от учебния курс от 1983 г.³⁷ като приема, че данъците са редовни бюджетни приходи, които са невъзвръщаеми, безвъзмездни, определени по общ начин за определени категории облагаеми обекти и лица, установени са едностранно и са в полза на държавата и в тежест на граждани и организации³⁸.

Според Иван Стоянов данъкът е невъзвръщаемо и безвъзмездно парично плащане, установено едностранно и по общ начин от държавата³⁹. Иван Стоянов посочва, че най-новите теоретични изследвания върху понятието данък го определят като средство за разпределяне на бюджетните задължения между индивидите според техните данъчни възможности, като облигационна парична престация, определена окончателно и внесена от данъкоплатеца, срещу която не се получава контрапрестация, за да бъдат осигурени и покрити публичните разходи; като принудителна удръжка, извършвана от публичната власт върху имуществото на индивидите предвид справедливото разпределение между тях на тежестите на държавните задължения⁴⁰. Съществуват и други определения за данъка, но подробното навлизане в тях надхвърля целта на изследването. Тези определения обаче не разкриват в пълна степен неговата правна същност, а по-скоро описват отделни негови характеристики. Описанието на явлението „данък“ не може да замести обяснението му. Обяснението на едно явление може да се осъществи пълноценно единствено ако се разкрият неговите системни връзки и свойства; ако то бъде поставено в определена система и се разкрие неговата структура, т.е., ако се разкрият отношенията между онези елементи, които са относително постоянни и устойчиви.

Най-пълно правната същност на данъчното вземане се разкрива, ако то се разглежда като елемент (компонент) на данъчното правоотношение. Тук то играе ролята на система, в която данъчното вземане разкрива

³⁶ Стоянов (1994), с. 22.

³⁷ Е. Златарев, В. Христофоров. *Финансово право на НР България*. София, Стопанство, 1983, с. 285 – 287. Вж. Златарев и др. (1983), с. 287.

³⁸ В. Димитров. *Финансово право, 1-во изд.* София, Нова звезда, 2019, с. 255.

³⁹ И. Стоянов. *Юридически факти в данъчното право*. София, Фенекс, 2011, с. 11.

⁴⁰ Срвн. Ю. Кучев. *Данъчно право*. София, ЛиСтра, 1997, с. 9 и сл.

своите свойства и връзки с други елементи. Като част от неговото съдържание вземането се разкрива като „парично притезание, гарантирано чрез система от властнически правомощия“, като израз на държавния *imperium*. То е „парично притезание, гарантирано чрез система от властнически правомощия“ на компетентния орган. Органът притежава правомощие (право и задължение) да определи конкретния размер на данъчното задължение, да организира изпълнението му (събирането), да упражни принуда, да наложи санкция и т.н. Носител на това правомощие е съответният компетентен финансов орган. Той принадлежи към съответната данъчна администрация (държавна или общинска); част е от нейната структура.

Носител на задължението е конкретно данъчно задължено лице. Това задължение също разкрива определени особености като част от данъчното правоотношение. Това възниква по силата на данъчноправната норма, *obligatio ex lege*. В съдържанието на правоотношението обаче липсва насрещно субективно право на държавата или общината. Правната връзка не е изградена като облигационното отношение „кредитор – длъжник“. Там липсват субективното право и насрещното задължение в точния смисъл на думата. Съществува гарантирано „парично притезание“, отношение със субектен състав, структуриран между „данъчнооправомощен и длъжник“. Това дава основание да се подкрепи изразеното в теорията разбиране, че „валидността на публичните задължения произтича от общата валидност на правото и е еднаква с нея“, че:

„компетентността на държавните органи се проявява едновременно като възможност за публичната власт да заповядва и като териториална и предметна разпределеност на тази възможност“⁴¹.

ОБОБЩЕНИЕ

На активната страна на материалното данъчно правоотношение стои компетентният орган като носител на парично притезание. Това притезание е гарантирано чрез нормативно установени в полза на компетентния финансов орган властнически правомощия и е обезпечено с държавна принуда. На пасивната страна на данъчното правоотношение се намира данъчно задълженото лице. То е носител на данъчното задължение, възникнало по силата на данъчноправна норма (*obligatio ex lege*).

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Балабанова, Х. *Административен контрол. Контролна компетентност на изпълнителната власт*. Варна, ВСУ „Черноризец Храбър“,

⁴¹ Георгиев (1998), с. 68. Авторът посочва, че публичноправното отношение е едностранно. При него задълженията не са корелат на субективните права, с. 184.

2004 (Balabanova, H. *Administrativen kontrol. Kontrolna kompetentnost na izpalnitelnata vlast*, Varna, VSU „Chernorizets Hrabar“, 2004).

Велинов, Л. *Погасителна давност по българското частно право*. София, Феней, 2010 (Velinov, L. *Pogasitelna давност po balgarskoto chastno pravo*, Sofia, Feneya, 2010).

Георгиев, В. *Публични правоотношения*. София, Сиела, 1998 (Georgiev, V. *Publichni pravootnoshenia*, Sofia, Siela, 1998).

Дерменджиев, И. Централистичен вътрешноведомствен контрол в НР България. *Год. СУ, XIV (1949 – 1950)*, с. 28. (Dermendzhiev, I. *Tsentralistichen vatreshnovedomstven kontrol v NR Bulgaria. God. SU, XIV (1949 – 1950)*, s. 28).

Димитров, В. Финансовият контрол като институт на българското финансово право. *Правна мисъл*, 1 (2013), с. 55 (Dimitrov, V. *Finansoviyat kontrol kato institut na balgarskoto finansovo pravo. Pravna misal*, 1 (2013), s. 55).

Димитров, В. *Финансово право. 2-ро акт., прер. и доп. изд.* София, Сиела, 2024 (Dimitrov, V. *Finansovo pravo. 2-ro akt., prer. i dop. izd.* Sofia, Siela, 2024).

Димитров, В. *Финансово право*. София, Нова звезда, 2019. (Dimitrov, V. *Finansovo pravo*. Sofia, Nova zvezda, 2019).

Златарев, Е., Христофоров, В. *Финансово право на НР България*. София, Стопанство, 1983 (Zlatarev, E., Hristoforov, V. *Finansovo pravo na NRB*, Sofia, Stopanstvo, 1983).

Костов, М. *Финансови правни отношения*. София, БАН, 1979 (Kostov, M. *Finansovi pravni otnoshenia*. Sofia, BAN, 1979).

Костов, М. Компетентността като правосубектност на държавен орган. – *Правна мисъл*, 3 (1979), с. 45. (Kostov, M. *Kompetentnostta kato pravosubektnost na darzhaven organ. Pravna misal*, 3 (1979), s. 45).

Кучев, С. и Кучев, Ю. *Данъчно право*. София, ЛиСтра, 1997 (Kuchev, S. i Kuchev, Y. *Danachno pravo*. Sofia, LiStra, 1997).

Кучев, С. *Изпълнение на държавните вземания*. София, Наука и изкуство, 1971 (Kuchev, S., *Izpalnenie na darzhavnite vzemania*, Sofia, Nauka i izkustvo, 1971).

Кучев, С. *Данъчно изпълнително право*. София, ЛиСтра, 2000 (Kuchev, S., *Danachno izpalnitelno pravo*, Sofia, LiStra, 2000).

Пенов, С. *Финансово право. Специална част. Учебен курс*. София, УИ „Климент Охридски“, 2020 (Penov, S., *Finansovo pravo. Spetsialna chast. Ucheben kurs*. Sofia, UI „Kliment Ohridski“, 2020).

Петканов, Г. *Данъчен процес*. София, Тилиа, 1996 (Petkanov, G., *Danachen protses*. Sofia, Tilia, 1996).

Стоянов, И. *Юридически факти в данъчното право*. София, Феней, 2011 (Stoyanov, I. *Yuridicheski fakti v danachното pravo*. Sofia, Feneya, 2011).

Стоянов, П. *Данъчно право. 3-то доп. и прер. изд.* София, БАН, 1994 (Stoyanov, P. *Danachno pravo. 3-to dop. i prer. izd.* Sofia, BAN, 1994).